

УДК 336.671:658.14

Аналіз фінансових результатів діяльності підприємств України

Черниченко Т.В.

доктор економічних наук,
професор кафедри фінансів
Мукачівського державного університету

Кірман Є.І.

магістр кафедри фінансів
Мукачівського державного університету

Статтю присвячено актуальним питанням визначення тенденцій розвитку підприємств України. Особливу увагу приділено оцінці динаміки фінансових результатів діяльності українських підприємств за період 2009–2016 рр. Визначено, що прибуток підприємств є одним із вагомих елементів поповнення доходів бюджетів різних рівнів та прискорення динаміки економічного розвитку країни загалом.

Ключові слова: економічна діяльність, фінансовий результат, прибуток, збиток, економічний розвиток.

Черниченко Т.В., Кірман Е.И. АНАЛИЗ ФИНАНСОВЫХ РЕЗУЛЬТАТОВ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ УКРАИНЫ

Статья посвящена актуальным вопросам развития предприятий Украины. Особое внимание уделено оценке динамики финансовых результатов деятельности украинских предприятий за период 2009–2016 гг. Определено, что прибыль предприятий является одним из весомых элементов пополнения доходов бюджетов различных уровней и ускорения динамики экономического развития страны в целом.

Ключевые слова: экономическая деятельность, финансовый результат, прибыль, убыток, экономическое развитие.

Chernytschko T.V., Kiesmann E.I. ANALYSIS OF FINANCIAL RESULTS OF ACTIVITY OF ENTERPRISES OF UKRAINE

This article is devoted to the urgent issues problems determining tendencies of development of enterprises in Ukraine. Special attention is paid to the assessment of the dynamics of the financial results of Ukrainian enterprises' activities during the 2009-2016. It has been determined that the profit tax is one of the important elements to replenish revenue budgets of different levels and accelerating dynamics of economic development in general.

Keywords: economic activities, financial result, profit, loss, economic development.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Діяльність, яку здійснюють підприємства, незалежно від їх форм власності, організаційно-правових форм і видів діяльності закінчується певним фінансовим результатом. Останній може представляти прибуток, збиток або нульову суму. Фінансові результати за позитивного їх значення є джерелом платежів до бюджету, а також розширеного відтворення виробництва. Останнім часом в умовах збільшення кількості збиткових підприємств необхідність у поглибленні цих досліджень зростає.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням формування та використання прибутку підприємств значну увагу приділяли Савицька Г.В. [1; 4], Зінченко О.А. [2], Поддєрьогін А.М. [3], Колчина Н.В. [5], Білик М.Д. [6], Бандурка О.М. [7] та ін.

В умовах поглиблення кризових процесів в економіці України питання пошуку джерел забезпечення покращення фінансових результатів діяльності підприємств набуває все більшого значення. У більшості наукових праць здійснено кількісний аналіз динаміки прибутків і збитків підприємств України з виокремленням періодів погіршення та покращення фінансових результатів їх діяльності. Проте вагомою є не стільки оцінка кількісних тенденцій, скільки поглиблення дослідження якісних змін у діяльності підприємств країни. Саме це й зумовило формулювання мети дослідження.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є поглиблення теоретико-методичних та практичних аспектів дослідження тенденцій розвитку підприємств України та оцінки фінансових результатів їхньої діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах ринкової економіки діяльність суб'єктів господарювання спрямована на отримання максимально можливої економічної вигоди, що знаходить свій прояв у фінансових результатах. Нині великого значення набуває дослідження причинно-наслідкових зв'язків, пов'язаних із процесом формування фінансових результатів підприємств України, їх оцінкою, прогнозуванням та забезпеченням позитивного результату – прибутку, який є одним з основних власних джерел формування фінансових ресурсів підприємств, необхідних для забезпечення їх поточної діяльності та подальшого розвитку. Збільшення прибутку підприємницьких структур впливає на темпи економічного розвитку країни, її адміністративно-територіальних одиниць, зростання суспільного багатства та підвищення життєвого рівня населення [1, с. 146].

Прибуток – це основна мета діяльності будь-якого підприємства, він є критерієм і показником ефективності даної діяльності. Незважаючи на те що дана категорія є об'єктом теорії і займає особливе місце у ринковій економіці, дискусії щодо визначення його сутності тривають і донині [2].

Поддєрьогін А. визначає прибуток як частину додаткової вартості, створеної і реалізованої, готової до розподілу [3, с. 64].

Прибуток відображає всі сторони діяльності підприємства – рівень його технологій та організації виробництва, ефективність системи управління, контроль над рівнем витрат тощо. Фінансовий результат господарювання підприємства, що виступає у формі прибутку або збитку, відображає ефективність його операційної, фінансової, інвестиційної діяльності та служить основним критерієм стратегії суб'єкта господарювання.

Савицька Г.В. визначає фінансовий стан як «...економічну категорію, що відображає стан капіталу в процесі його кругообігу і здатність суб'єкту господарювання до саморозвитку» [4, с. 606]. На думку Колчиної Н.В., фінансовий стан підприємства відображає кінцеві результати його діяльності [5, с. 261]. Білик М.Д. розглядає фінансовий стан підприємства як «...реальну (фіксовану на момент часу) і потенційну фінансову спроможність підприємства забезпечити певний рівень фінансування поточної діяльності, саморозвитку та погашення зобов'язань перед підприємствами й державою. Кількісно він вимірюється системою показників, на підставі яких здійснюється його оцінка» [6, с. 122].

Бандурка О.М. визначає фінансовий стан як ступінь забезпеченості підприємства необхідними фінансовими ресурсами для здійснення ефективної господарської діяльності та своєчасного проведення грошових розрахунків за своїми зобов'язаннями [7, с. 302].

Функціонування підприємств значно впливає як на добробут власників, споживачів, так і на економічну ситуацію в країні шляхом поповнення державного бюджету сплатою податків, зборів, обов'язкових платежів. Усе це неможливе без здійснення ними ефективної виробничої, маркетингової та фінансової діяльності. Найважливішою категорією, що відображає позитивний фінансовий результат діяльності підприємства, а також характеризує ефективність виробництва, є прибуток.

Розвиток економіки України пов'язаний із фінансовим станом суб'єктів господарювання, який, своєю чергою, залежить від ефективності їх діяльності. Прибуток – основна мета діяльності будь-якого підприємства, він є критерієм і показником ефективності такої діяльності.

Для поглиблення економічного аналізу у загальній динаміці результатів діяльності підприємств в Україні за 2008–2016 рр. умовно виділено чотири етапи:

1-й етап (2008–2010 рр.) – період переважання кількості підприємств, діяльність яких оцінюється як збиткова;

2-й етап (2011–2012 рр.) – період покращення фінансового стану та результатів економічної діяльності українських підприємств;

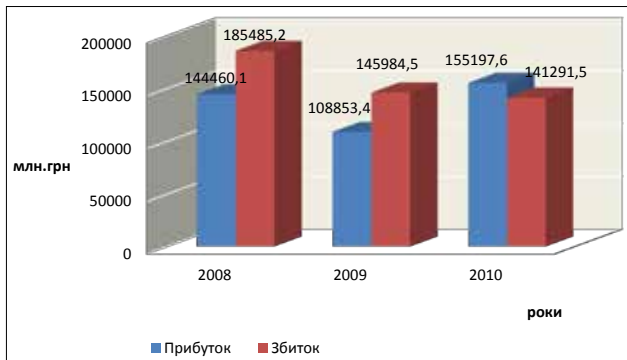
3-й етап (2013–2016 рр.) – період погіршення тенденцій розвитку українських підприємств, з найвищою амплітудою в 2014 р.

Ситуація, що склалася з прибутками та збитками на підприємствах України в 2009–2010 рр., зображена на рис. 1.

Із даних, наведених на рис. 1, видно, що в 2009 р. проти 2008 р. прибутки підприємств зменшилися з 144 460,1 млн. грн. до 108 853,4 млн. грн., а вже в 2010 р. зросли до 155 197,6 млн. грн. Щодо збитків, то ми бачимо позитивну динаміку до зменшення: якщо в 2009 р. збитки підприємств зменшилися з 185 485,2 млн. грн. до 145 984,5 млн. грн., то в 2010 р. вони становили вже 14 1291,5 млн. грн. Тобто спостерігається позитивна тенденція до зменшення обсягів збитків підприємств у 2010 р.

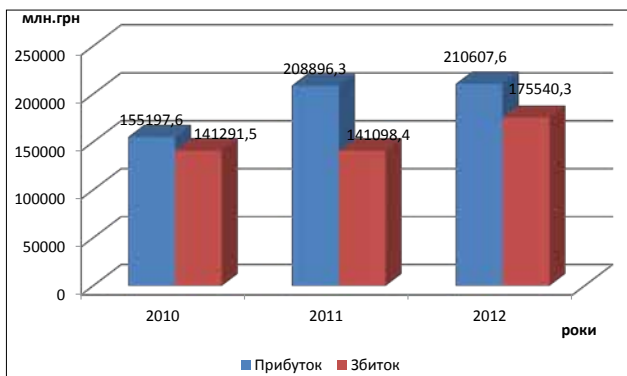
Ситуація, що склалася з прибутками та збитками на підприємствах України в 2010–2012 рр., зображена на рис. 2. У 2011 р. проти 2010 р. прибутки підприємств збільшилися з

155 197,6 млн. грн. до 208 896,3 млн. грн., а вже в 2012 р. зросли до 210 607,6 млн. грн. Щодо збитків, то ми бачимо позитивну тенденцію до зменшення, а в 2012 р. спостерігаємо протилежну динаміку: якщо в 2011 р. збитки підприємств зменшилися з 141 291,5 млн. грн. до 141 098,4 млн. грн., то в 2012 р. вони зросли до 175 540,3 млн. грн. Тобто ми спостерігаємо позитивну тенденцію до збільшення прибутків

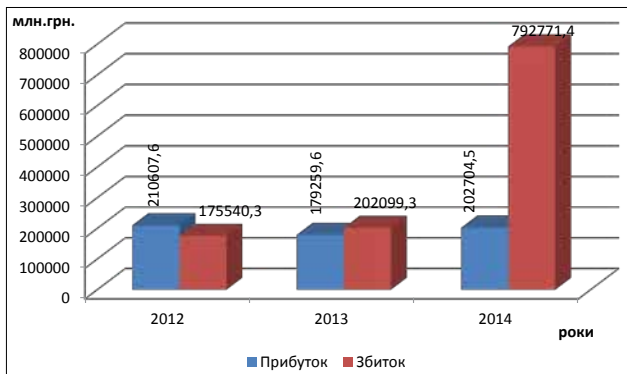
Рис. 1. Динаміка прибутків і збитків підприємств України за 2009–2010 рр.

Джерело: сформовано авторами на основі [8]

Рис. 2. Динаміка прибутків і збитків підприємств України за 2010–2012 рр.

Джерело: сформовано авторами на основі [8]

Рис. 3. Динаміка прибутків і збитків підприємств України за 2012–2014 рр.

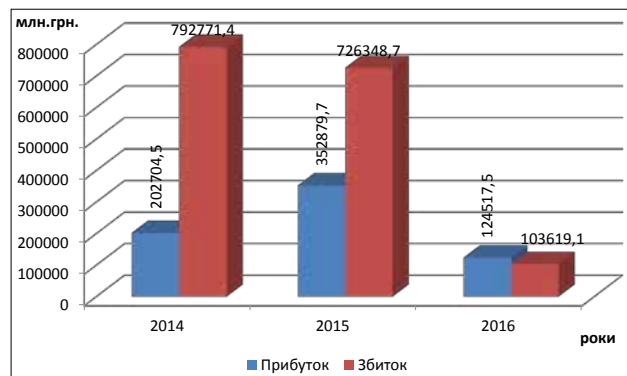
Джерело: сформовано авторами на основі [8]

підприємств, але напрочуд збільшення кількості збиткових підприємств. Основними причинами покращення фінансових результатів діяльності підприємств країни є вихід з економічної кризи та покращення загальносвітової тенденції економічного розвитку.

Ситуація, що склалася з прибутками та збитками на підприємствах України в 2012–2014 рр., зображена на рис. 3.

Із даних, наведених на рис. 3, видно, що в 2013 р. проти 2012 р. прибутки підприємств зменшилися з 210 607,6 млн. грн. до 179 259,6 млн. грн., а вже в 2014 р. зросли до 202 704,5 млн. грн. Щодо збитків, то ми бачимо негативну динаміку до збільшення. Якщо в 2013 р. збитки збільшилися з 175 540,3 млн. грн. до 202 099,3 млн. грн., то в 2014 р. збитки рекордно збільшилися – до 792 771,4 млн. грн. Тобто спостерігається негативна тенденція до збільшення збиткових підприємств у 2014 р.

Ситуація, що склалася з прибутками та збитками на підприємствах України в 2014 р. до червня 2016 р., зображена на рис. 4.

Рис. 4. Динаміка прибутків і збитків підприємств України за 2014 р. – січень-червень 2016 р.

Джерело: сформовано авторами на основі [8]

Рис. 5. Динаміка чистого прибутку та збитку підприємств до оподаткування за 2009 р. – січень-червень 2016 р.

У 2015 р. проти 2014 р. прибутки підприємств збільшилися з 202 704,5 млн. грн. до 352 879,7 млн. грн., а вже в 2016 р. зменшилися до 124 517,5 млн. грн. Щодо збитків, то спостерігається позитивна динаміка до зменшення. Якщо в 2015 р. збитки зменшилися з 792 771,4 млн. грн. до 726 348,7 млн. грн., то в 2016 р. збитки суттєво зменшилися – до 103 619,1 млн. грн. Тобто ми спостерігаємо позитивну тенденцію до зменшення збиткових підприємств.

Для кращого розуміння ситуації та детальнішого аналізу розглянемо динаміку чистого прибутку та збитку підприємств за 2008–2016 рр., яка зображена на рис. 5.

Для кращого розуміння ситуації та детальнішого аналізу розглянемо динаміку прибутку та збитку підприємств до оподаткування за 2009 р. – січень-червень 2016 р., яка зображена в табл. 1.

Отже, протягом аналізованого періоду підприємства України отримували як збиток, так і прибуток. У 2009 р. загальний фінансовий результат підприємств був від'ємним, тобто підприємства отримали збиток у сумі 45011,3 млн. грн., хоча частка підприємств, які отримали прибуток, була більша (60,1%), ніж частка підприємств, яка отримала збиток (39,9%). Це свідчить про те, що суми збитків були значно більшими за прибутки.

А вже в 2010 р. загальний фінансовий результат підприємств був додатнім, тобто вони отримали прибуток у сумі 58 334,0 млн. грн. Частка підприємств, які отримали прибуток, була більша (59,0%), ніж частка підприємств, яка отримала збиток (41,0%). Це свідчить про те, що суми прибутків були більшими за збитки.

У 2011 р. загальний фінансовий результат підприємств був додатнім, тобто вони

отримали прибуток у сумі 122 210,0 млн. грн. Частка підприємств, які отримали прибуток, була більша (65,1%), ніж частка підприємств, яка отримала збиток (34,9%). Це свідчить про те, що суми прибутків були більшими за збитки.

У 2012 р. загальний фінансовий результат підприємств був додатнім, вони отримали прибуток у сумі 101 884,7 млн. грн. Частка підприємств, які отримали прибуток, була більша (64,5%), ніж частка підприємств, яка отримала збиток (35,5%). Це свідчить про те, що суми прибутків були більшими за збитки.

У 2013 р. загальний фінансовий результат підприємств був додатнім, вони отримали прибуток у сумі 29 283,2 млн. грн. Частка підприємств, які отримали прибуток, була більша (65,9%), ніж частка підприємств, яка отримала збиток (34,1%). Це свідчить про те, що суми прибутків були більшими за збитки.

У 2014 р. загальний фінансовий результат підприємств був від'ємним, тобто підприємства отримали збиток у сумі 523 587,0 млн. грн., хоча частка підприємств, які отримали прибуток, була більша (66,3%), ніж частка підприємств, яка отримала збиток (33,7%). Це свідчить про те, що суми прибутків були більшими за збитки.

У 2015 р. загальний фінансовий результат підприємств був від'ємним, тобто підприємства отримали збиток у сумі 340 100,3 млн. грн., хоча частка підприємств, які отримали прибуток, була більша (73,7%), ніж частка підприємств, яка отримала збиток (26,3%). Це свідчить про те, що суми прибутків були більшими за збитки.

А вже в 2016 р. загальний фінансовий результат підприємств був додатнім, тобто вони отримали прибуток у сумі 62 949,8 млн. грн. Частка підприємств, які отримали прибуток,

Таблиця 1

Фінансові результати підприємств до оподаткування за 2008-2016 рр., млн. грн. [9]

Роки	Фінансовий результат до оподаткування	Підприємства, які одержали прибуток		Підприємства, які одержали збиток	
		у % до загальної кількості	фінансовий результат	у % до загальної кількості	фінансовий результат
2009	-45011,3	60,1	143706,6	39,9	188717,9
2010	58334,0	59,0	212008,6	41,0	153674,6
2011	122210,0	65,1	272726,2	34,9	150516,2
2012	101884,7	64,5	277938,5	35,5	176053,8
2013	29283,2	65,9	234513,7	34,1	205230,5
2014	-523587,0	66,3	334517,3	33,7	858104,3
2015	-340100,3	73,7	475201,8	26,3	815302,1
Січень-червень 2016 р.	62949,8	65,4	187173,2	34,6	124223,4

була більша (65,4%), ніж частка підприємств, яка отримала збиток (34,6%). Це свідчить про те, що суми прибутків були більшими за збитки.

Висновки з цього дослідження. Прибуток є основною формою грошових накопичень суб'єктів господарювання. Ситуація,

що склалася у зв'язку із світовою фінансово-економічною кризою, погіршила стан підприємств України. Подальші дослідження будуть спрямовані на аналіз якісних та кількісних пропорцій розвитку українських підприємств за видами економічної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства : [навч. посіб.] / Г.В. Савицька. – К. : Знання, 2004. – 302 с.
2. Зінченко О.А. Показники і критерії якості прибутку підприємства на етапі його використання / О.А. Зінченко // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 7. – С. 106–111.
3. Фінанси підприємств : [підручник] / Керівник авт. кол. і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін ; 3-тє вид., перероб. та доп. – К. : КНЕУ, 2000. – 460 с.
4. Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия / Г.В. Савицкая ; 4-е изд., перераб. и доп. – Минск : Новое знание, 2001. – 688 с.
5. Финансы предприятий : [учебник] / Под ред. Н.В. Колчиной. – М. : Финансы; ЮНИТИ, 1998. – 413 с.
6. Білик М.Д. Сутність і оцінка фінансового стану підприємств / М.Д. Білик // Фінанси України. – 2005. – № 3. – С. 117–128.
7. Фінансова діяльність підприємства : [підручник] / О.М. Бандурка, М.Я. Коробов, П.І. Орлов, К.Я. Петрова ; 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : Либідь, 2003. – 384 с.
8. Чистий прибуток (збиток) підприємств за видами економічної діяльності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
9. Фінансові результати великих та середніх підприємств до оподаткування за видами економічної діяльності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.